

VOLKSKUNST

INSTITUUT VOOR VLAAMSE VOLKSKUNST

Rek. nr. 416-3079451-83

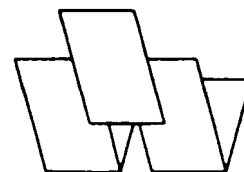
België

P.B.

9160 Lokeren 1

8/4264

INSTITUUT
VOOR
VLAAMSE
VOLKSKUNST



VOLKSKUNST

INHOUD

EDITORIAAL - Zalig en Gelukkig	1
SPROKKELINGEN - Overlijden Charel Baeyens	4
REDACTIONEEL - Abonnementen 2010	
VOLKSKUNST	
Drie expo's en lezingen over merklappen	5
VENDELEN	
626 vendeliers op de 3454 meter hoge Jungfrau	9
INTERNATIONAAL	
Internationaal forum over bedreigd cultureel erfgoed	11
WERKING IVV	
Beelden bij viering 45 jaar IVV	15
PUBLICATIES	
Vendel Nu 7	19
WERKING IVV	
Verslag van de Algemene Vergadering	20
VOLKSCULINAIR	
Uit een Middeleeuws kookboek	21
Vergeeten groenten	22
VOLKSMUZIEK	
Op een vroeger spoor	25
VOLKSVERHALEN	
Sint-Antonius doet zijn beeweg	29
WERKING IVV	
Toespraak over de werking van het IVV	32
COLOFON	36

VLAAMS
DANSARCHIEF

*

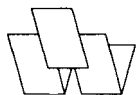
VLAAMS
VENDELARCHIEF

*

STREEKDRACHTEN
COMMISSIE

JAARGANG 34
NUMMER 4
DECEMBER 2009

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VOOR DE STUDIE EN DE VERSPREIDING
VAN DE VLAAMSE VOLKSCULTUUR



v.u. G. Laekeman,
Dorpsstraat 83, 9190 Stekene

**HET IVV IS GEACCREDITEERD DOOR UNESCO ALS
EXPERTISECENTRUM VOOR CULTUREEL ERFGOED**

■ ■ ■

COLOFON

Volkskunst is het kwartaalblad van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst.

Jaargang 34 - nummer 4 - december 2009

Aan dit nummer werkten mee:

Philip Bogman, Stefaan Haesen, Gert Laekeman, Johan Lambrechts, Marcel Oelbrandt, Henri Vannoppen, Jos Van Eyken en Bert Van Vreckem.

Iedere auteur is inhoudelijk verantwoordelijk voor zijn/haar bijdrage.

Overname van artikels is toegestaan mits bronvermelding.

Het abonnementsgeld voor 2010 bedraagt 10 euro, over te schrijven op bankrekening 416-3079451-83 van IVV, Dorpsstraat 83 te 9190 Stekene, met vermelding van 'Volkskunst' en het adres van de abonnee.

Buitenlandse abonnees betalen 15 euro, over te schrijven naar IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB.

Verenigingen en organisaties kunnen zich abonneren voor 12,5 euro en ontvangen elk kwartaal twee gedrukte exemplaren. Voor 25 euro krijgt je groep daarnaast een gepersonaliseerde toegang tot de IVV-website. Daarmee kan je samenvattingen van dansen en vendelreeksen afhalen en *Volkskunst* in digitaal formaat.

Verenigingen en organisaties actief in de sector volkscultuur ontvangen op simpel verzoek elk kwartaal gratis een exemplaar.


Proefnummers van dit tijdschrift kunnen gevraagd worden aan:

IVV-secretariaat, Markt 40 bus 4, 9160 Lokeren, tel. 0476 35 59 76,

e-post secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be

Alle andere IVV-uitgaven kunnen besteld worden bij onze medewerker:

Paula Wouters, Herentalsebaan 73, 2240 Zandhoven (Viersel), Tel. & Fax 03 475 12 05, e-post bestellingen@instituutvlaamsevolkskunst.be of via de IVV-website www.instituutvlaamsevolkskunst.be

Met steun van de
Vlaamse overheid 

EDITORIAAL

ZALIG EN GELUKKIG

Tijdens de kerst- en nieuwjaarsperiode wensen we mekaar een zalige kerst en een gelukkig nieuwjaar. Zalig en gelukkig: twee belangrijke woorden ook in de sector van het immaterieel cultureel erfgoed.

De indicatoren mogen dan volgens de banksector gunstig liggen, de crisis is nog lang niet gedaan voor wie trekt of duwt aan de kar. Ook de sector van immaterieel cultureel erfgoed ligt in de vuurlijn. Onze kersverse minister moet besparen en probeert zo weinig mogelijk brokken te maken. Dat brengt ons meteen bij het systeem van subsidies. In welke mate maakt geld van de overheid de sector en de mensen die erin werken of bezig zijn zalig en gelukkig? Joke Schauvliege's voorganger slaagde er tijdens zijn beleidsperiode in om de subsidie voor podiumkunsten van 11,1 euro per Vlaming op te trekken naar 33 euro¹. Hiermee participeert de overheid volop financieel en komt aardig in de buurt van Nederland dat 41,7 euro per hoofd inzet. Het sterke engagement van Nederland dateert al van in de 70-er jaren. Je zal maar leven op aardgasbellen: samen met het gas vloeiden er heel wat toenmalige guldens naar cultuur. Fout, zegt professor Arjen van Witteloostuijn (Universiteit Antwerpen). Hij heeft het over de 'Hollandse ziekte'. De subsidiestroom leidde volgens van Witteloostuijn tot gebrek aan frisse vernieuwende initiatieven. In hoeverre zal de situatie in Vlaanderen gelijkaardig evolueren? Schaarste wordt in deze redenering eerder aanzien als een weldaad voor het inventief vermogen en een alert inspelen op wat een breed publiek kan aanspreken. Rock Werchter krijgt bijvoorbeeld geen eurocent subsidie. Toch loopt de weide ieder jaar vol. De tickets zorgen voor 65% van de middelen, drank voor 25%. Sponsors dragen bij voor 8% en de overige 2% komt van 'merchandising' (o.a. verkoop van T-shirts). Zo weinig mogelijk subsidiëren om de geesten scherp te stellen? Er luiden ook andere klokken. Jari Demeulemeester, directeur van de 'Ancienne Belgique' bijvoorbeeld: ... *als men niet mag raken aan gezondheid en sociaal welzijn, dan ook niet aan creatief en intellectueel welzijn* ...². Regelmatig duiken nochtans vergelijkingen op

1. Sels G. Zit cultureel Vlaanderen op het verkeerde spoor? De Standaard 13 oktober 2009: Cultuur en Media pp.28-29.
2. Van der Speeten G. De cultuurfabriek. Subsidies: slaapmiddel of stimulant? De Standaard 17-18 oktober 2009 Cultuur pp. 14-15.

met het Verenigd Koninkrijk. Neem bijvoorbeeld de 'London Philharmonic Orchestra'. Die financiert zichzelf bijna volledig. Toch krijgt die nog 8 miljoen pond subsidie per jaar. Bovendien opereert ze in een bruisende stad met 7 miljoen inwoners.

Terug naar Vlaanderen en het brede domein van het immaterieel cultureel erfgoed. In hoeverre moet de Vlaamse Overheid middelen blijven inzetten om de sector veilig te stellen? Zonder meer een boeiende vraag. De voorbije 5 jaar werden de subsidies voor cultuur in Vlaanderen nagenoeg verdubbeld. In welke mate heeft dat de cultuurminnende Vlaming in een zalige en gelukkige toestand gebracht? Het ware interessant grondig te evalueren waar deze subsidies allemaal naartoe zijn gegaan. Hoe heeft het geld zich in een concrete 'output' vertaald? Alvast in stapels papier: aankondigingen en verslagen van activiteiten, beleidsnota's, uitgebreide jaarlijkse rapporten om te illustreren wat er eigenlijk allemaal is gebeurd, prestigieuze tijdschriften en in het beste geval ook degelijke boeken, kwaliteitsvolle DVD's en genietbare geluidsopnamen. Laten we het nog wat dichter naar de dansvloer trekken. Daar stelt zich de vraag: in hoeverre is er meer gedanst door de subsidie? Of nog: hoeveel omkadering heeft één danspas gevraagd? IVV heeft de voorbije 45 jaar 28 uitgaven met traditionele dansen en nieuwe creaties verzorgd. Bij deze uitgaven verschenen begeleidende werken o.a. de bundel met danstermen. Voeg daarbij nog 7 bundels en een basisboek over vendelen en een boek over streekdrachten. Wat we konden verzamelen ging niet uit van gesubsidieerde bronnen. Enthousiast beoefenen van dans, volksmuziek, vendelen en zang lagen en liggen nog steeds aan de basis van ons bezig zijn. Relatie tussen kledij en het dagelijks werk of de wekelijkse ontspanning leren ons hoe mensen tegen het leven aankeken. Wat onze sector voedt, ontstaat spontaan.

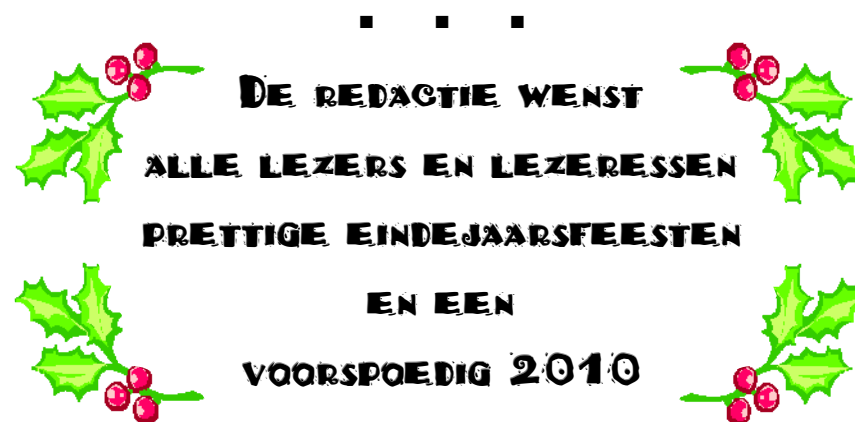
En dan komen we terug bij de realiteit voor alle spelers op het veld. Wat zal er gebeuren wanneer de subsidielijnen dunner worden? We hebben tijdens onze ronde van Vlaanderen kunnen ervaren hoeveel enthousiaste mensen aan de slag zijn. Het is handig wanneer dat enthousiasme ook van een financiële ondersteuning kan genieten. Een deel van de bezochte partnerorganisatie had (meestal meerdere) stafmedewerkers in dienst. Maar er waren ook partners die bewust kozen voor een subsidievrij bestaan. De resultaten mogen in beide gevallen gezien worden. Een gezond enthousiasme aan de basis blijft evenwel noodzakelijk om de werking levend te houden en te verantwoorden: zalig en gelukkig bezig zijn, niet in de eerste plaats omwille van de subsidies, maar omwille van wat ons allen drijft: liefde voor de eigen volkscultuur.

cultural heritage'. It deals with local traditional costumes, a fashion that's always 50 years behind. A great deal of information on the development of this clothing was obtained from paintings, drawings, description of people from the recent past. In this book attention is devoted mainly to the period between 1750 and 1950, with an occasional glance back at the 16th and 17th centuries. A second edition will still appear this year. It will deal with thematic aspects (particular clothing elements), geographical differences in clothing and the social role of clothing with special attention to multicultural influences.

Challenges for the working party on communication are the content of the quarterly journal called 'Volkskunst' or 'Folk-art' and renewal of its lay-out. By optimizing the opportunities of the website and translating the texts disseminated in at least four languages this medium must enable IVV to spread its information across Europe.

The Institute made a special effort to investigate whether there is still a need for its activities.

The number of organizations with intangible cultural heritage is high in Flanders, due to individual, historical and political reasons. From its origin IVV has co-operated with different federations and organizations without any restriction. There is a large representation of these bodies within the working parties of IVV and within its membership. Up to now there are no structural or ideological conflicts hampering co-operation of IVV with partners in the sector.



(1) study of dances and dancing music;

(2) study flag waving

(3) study of traditional fashions

(4) communication: among others: editing the quarterly journal and mastering the web site

All working parties are meeting at least 6 times a year and their members are working on publications in the field.

From 1964 until now we published 18 books with folkdances. They cover 160 traditional Flemish dances. Another 10 editions have been made with dances recently designed in folk dance groups. One edition deals with terminology and vocabulary used to describe the dances. All editions instruct the reader with historical background, description, music and figures or drawings. The working party on Flemish folk dances is also involved in courses and interactive workshops.

Activities are actually focused on historical elements and dances within the traditional archery guilds, study and visualization of variations on basic dances like polka, scottish, mazurka, walzer and quadrille and editing newly created dances. The main challenge for the working party is to keep folk dance attractive and to guarantee quality in performing.

A basic handbook about the historical background and the technique of flag waving was published in 1974. Seven other editions cover specific flag waving sequences, a part is historically based, another part comprise newly created combinations. This working party made an edition with vocabulary and terminology of flag waving and another edition about drum playing when accompanying the flag waving.

The working party on flag waving has its annual instructive course next week and is co-operating with partner organizations to spread the culture and technique of flag waving within these organizations.

A first standard work on local fashions in Flanders was published in 1994, the subject being part of the 'submerged

Ondertussen heeft IVV er een 10-daagse opzitten naar aanleiding van 45 jaar werking. We waren te gast bij volkskunstgroep Reuzegom voor opnamen in verband met een danscahier waarin 4 nieuwe creaties van de groep opgenomen worden. We mochten gezellig tafelen na een bezoek aan het Vlaamse champagne domein Chardonnay Meerdael. We kregen van Muziekraad Vlaanderen de gelegenheid om de werking van IVV voor te stellen tijdens het internationaal symposium over volksmuziek in Antwerpen (waarbij we konden kennis maken met waardevolle inspanningen om de sector van volksmuziek, volkszang en bijhorende dans levend te houden in diverse Europese landen). Er was een open vergadering van de werkgroep communicatie. In Sint-Gillis-Waas hielden we een unieke DVD boven de doopvont naar aanleiding van de heruitgave van de 'Hutsepot' of volkse potpourri van Vlaamse liederen. Dit project werd financieel ondersteund door Erfgoedcel Waasland en liep in samenwerking met de Gemeente Sint-Gillis-Waas en drie lokale culturele verenigingen: Kunst 22, Heemkundige Kring De Kluize en Volkskunstgroep Drieske Nijpers. Het archief van Renaat Van Craenenbrouck stond open voor het publiek en we mochten zelfs Patrick en Christine uit Frans-Vlaanderen verwelkomen. Het geheel werd afgesloten door een 50-tal enthousiaste vendeliers verenigd rond evenveel vlaggen. Tijdens dat vendeltreffen in Hoogstraten presenteerden de leden van het Vendelarchief met terechte fierheid hun 'Vendel Nu 7'.

Vooraf had Marcel de activiteiten van het IVV wereldkundig mogen maken tijdens het '2009 First Global Forum on the Protection of Endangered Cultural Heritage' (CIOFF) in Jiuzhaigu (China) onder de vorm van een engelstalige toespraak.

Dat alles mag ons een zalig en gelukkig gevoel geven. We willen met gulheid dit gevoel ook aan jullie allen wensen: zalige bezinning rond een eenvoudige kerststal (liefst met actieve vertolking van de rijke Vlaamse schat aan kerst- en driekoningenliederen). Daarbovenop deugddoend geluk bij het actief beoefenen van Vlaamse volkskunst.

Heel hartelijk!

Gert Laekeman

Voorzitter IVV

SPROKKELINGEN

Overlijden

Wij ontvingen het droevige bericht dat de heer Charel Baeyens, echtgenoot van May Driesen, geboren te Tielen op 3 mei 1949, onverwacht thuis is overleden op 6 december 2009. Charel Baeyens was Hoofdman van de Sint-Sebastiaansgilde, Griffier van de Hoge Gilderaad der Kempen VZW, bestuurslid van Volkskunde Vlaanderen VZW en lid van de Heemkundige Kringen van Tielen en Lille.

Het IVV betuigt langs deze weg haar oprechte deelneming met de familie en vrienden van Charel.



REDACTIONEEL

ABONNEMENTEN 2010

Het abonnementsgeld bleef jarenlang ongewijzigd, een kleine aanpassing drong zich op ...

Het abonnementsgeld voor 2010 bedraagt 10 euro, over te schrijven op bankrekening 416-3079451-83 van IVV, Dorpsstraat 83 te 9190 Stekene, met vermelding van 'Volkskunst' en het adres van de abonnee.

Buitenlandse abonnees betalen 12,5 euro, over te schrijven naar IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB.

Verenigingen en organisaties kunnen zich abonneren voor 12,5 euro en ontvangen elk kwartaal twee gedrukte exemplaren. Voor 25 euro krijgt je groep daarnaast een gepersonaliseerde toegang tot de IVV-website. Daarmee kan je samenvattingen van dansen en vendelreeksen afhalen en *Volkskunst* in digitaal formaat.

Verenigingen en organisaties actief in de sector volkscultuur ontvangen op simpel verzoek elk kwartaal gratis een exemplaar.

Overschrijvingsformulier in bijlage

based on oral and written sources in Flanders as well as abroad. IVV is co-operating with partner organizations within the field for study and organizing courses and interactive workshops and for enabling the exploration of archives.

On an international level, IVV is officially recognized by UNESCO as an expertise centre. As a consequence IVV remains at disposition of all interested parties within the sector, on a national and international level.

When coming to the content an approach of the objectives of the Institute can be made by the People – Process – Product principle.

Let us start with the people.

IVV is a partner to all active participants, organizations and people interested in Flemish Folk Art. Up to now all publications have been made in Flemish (Dutch), but in the near future cooperation for editing will be sought on an international level.

The members of the IVV are experienced practitioners of folk dance, folk music, flag waving and traditional fashions. IVV is an open organization with no restriction as to people, politics or geographical boundaries.

What kind of products are coming out of this working force?

Folk art includes every culturally precious 'product' from a living ethnic community. It can also be considered as all kind of art emerging from a community.

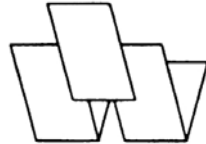
Flemish folk art belongs to Flemish Folklore within the immaterial cultural heritage of Flanders. 'Flemish' refers to what has been traceable within the larger Flemish historical communities (= within the Belgian, French and Dutch context). IVV concentrates on traditional (= at least 50 years existence) and contemporary folkdances, folk music, flag waving and traditional fashions.

The process to come to a steady output is based upon four working parties dealing with:

WERKING IVV

TOESPRAAK OVER DE WERKING VAN HET IVV

Engelse toespraak zoals gehouden door Marcel Oelbrandt op het forum in China en Gert Laekeman op het symposium in Antwerpen.



Dear Mr./Mrs. President,

Dear Attendants,

On behalf of the Institute for Flemish Folk Art, I am very grateful for the opportunity to present our Institute as an organization in charge of safeguarding immaterial cultural heritage in Flanders.

Before doing so, I want to briefly situate the geographical, the cultural and political context of our activities.

Belgium is situated in Western Europe as a country with about 10 million people. The country has a strategic position within the European Union, and many administrative headquarters as well as the European Parliament are based in Brussels, the capital of Belgium.

Belgium consists of three language based communities: Flemish, French and German. The Flemish speaking community represents about 6 million people. Although there is a national government, culture resorts under the communities. The Flemish Government is an important partner for IVV. IVV is officially recognized by the Flemish Government and receives an annual budget. IVV has one part-time staff member.

IVV is a non profit organization. It has a general committee and a general assembly.

The mission statement of IVV includes collecting, archiving, studying, translating, reworking, publishing and teaching of folkdances with folk music as an inherent part, flag waving sequences and description of traditional fashions. Study is

VOLKSKUNST

DRIE EXPO'S EN LEZINGEN OVER MERKLAPPEN

Dr. Henri Vannoppen

In het Maagdenhuismuseum van het OCMW Antwerpen hadden drie tentoonstellingen en voordrachten plaats in 2009 rond de letter- en merklappen.

1. Een beeld uit Zeeuws-Vlaanderen

Nel Van Leyen, conservator van het Historisch Museum 'De Bevelanden', tegen de Grote Kerk van Goes in Zeeuws-Vlaanderen, sprak op 6 februari 2009 over 'Opgemerkt en opgelapt te Goes'. In 2009 organiseerde ze in haar museum een expo rond de merklappen van Barbara Haringman (° Colijnsplaat 1758) uit 1771 in rococotechniek. De 'lapjes' of merklappen in Zeeuws-Vlaanderen werden op school gemaakt. Men had voorbeeldrandjes voor linnen hemden, dus voor boerenhemden. Men had ook borduurlappen, wit op wit. Meestal vond men op de lappen, de naam, het jaar en de figuurtjes. Via de merklappen leerde men de letters (gewone letters, blokletters, schuine letters) en de cijfers. Soms waren er ook dubbels AABBCC. De vrouw van de hoofdonderwijzer was dikwijls de onderwijzeres van de naad. Zij zorgde voor het handwerkonderwijs, dat een verplicht vak werd in Nederland. Op de merklappen vindt men mandjes met fruit, vogeltjes en Adam en Eva bij de vijgenboom. Naast stoplappen had men ook pronkrollen, gemaakt in de kostscholen. Initialen vinden we nu nog terug bij kleding in soldatenkazernes en in bejaardenhuizen. Fontaneldoekjes om de hersenen te beschermen waren ook van borduurwerk voorzien. De bloemensymbolen waren belangrijk: de anjer wijst op moederliefde, de lelie op maagdelijkheid, de roos op liefde, de tulp op de volmaakte liefde, het viooltje op nederigheid en de goudsbloem op gehoorzaamheid. Speciaal waren de 'Groningenlapjes' met een soort kroontje over de G. De lapjes uit Middelburg waren dikwijls versierd



Een merklap van Barbara Haringman uit de 18de eeuw

met de poort, het symbool van Middelburg.

2. Het Museum van Kontich bekend om zijn merklappen

Hilde Schollen hield op 24 april 2009 een lezing over 'Merklappen, stoplappen en pronkrollen' met het Museum van Kontich als voorbeeld. Merklappen waren volgens haar een onderdeel van het handwerkonderricht voor de meisjes. Men leerde de kruisjessteek en men leerde lettertjes borduren. Om zijn eigen gerief terug te vinden op de bleekweiden waren initialen en nummers noodzakelijk. Rijke boerinnen beschikten volgens de boedellijsten soms wel over 36 stuks lijfgoed en huishoudlinnen. In de pronkkast vond men het linnen en de borrel. Wat versleten was werd hersteld, wat gescheurd was werd gestopt. Soms werden speciale merktekens aangebracht bij families met dezelfde initialen. Soms had men ook verschillende initialen per kind: een bloempje voor de ene, een boompje voor de andere. Bleekputten waren heel beperkt. Het was een put met karnemelk. Daarin werd het linnen één week te gisten gelegd. Daarna werd het linnen gewassen en gespoeld om geen verrotting te hebben. Voor 1 bleekput had men 1000 liter karnemelk nodig. Lakense herders waren de honden, die het laken moesten bewaken. Na de merklappen of tekendoeken of letterdoeken, maakten de leerlingen stoplappen. De vrouw van de onderwijzer was de meesteres van de naad. In de 16de eeuw had men op de hoek van de straat winkelschooltjes met 'maitresses'. In de weeshuizen zowel als in de Franse scholen voor de rijke meisjes maakte men merklappen en stoplappen. Johanna van Castilië had 50 merklappen. Joost Van Cleve schilderde in de 16de eeuw 'De Heilige Familie'. Vooraan ziet men op het schilderij een merklap. Verstellen betekende o.a. knopen aanzetten en lappen inzetten. In het Museum van Kontich heeft men een pronkrol van 12m lang. De figuurtjes hadden een symboliek. De levensboom ging terug tot de es in de Germaanse mythologie, de duiventil wees op huwelijksrouw, de pauw wees op ijdelheid, trouw en onsterfelijkheid, de vogelkooi met de papegaai wees op babbelsucht, de gouden kooi wees op de zoete gevangenschap van het huwelijk, de Frygische muts wees op de Franse Revolutie, de druiventros was Christus. Er was de ster met 4 punten (4 jaargetijden, 4 windstreken) maar 8 punten was de volmaaktheid. Eieren waren een symbool van vruchtbaarheid, de standaardmolen van vlijt en materiële welstand, het schip van het huwelijk. Deken Jozef Van Herck kreeg heel wat merklappen in Kontich dankzij zijn tante Eugenie, die verzamelde voor het 'Victoria en Albert' museum te Londen. Martha De Merlier maakte in 1901-1920 een lange merklap in het Franstalig pensionaat te Lochristi. Men maakte merklappen in Vlaanderen tot 1942-43.

klokken gelijk te luiden. Was me dat een lawaai die koude wintermorgen. Drie klokken op een werkdag, dat betekende normaal dat er een huis in brand stond of dat de pastoor zelf overleden was... nu deze sliep ook nog, maar niet voor lang.

Ondertussen gaf Sint-Antonius de richting aan voor de beeweg en hij kende hem goed van buiten. Met zijn stok en zijn bel in de hand leidde hij het gelovige gezelschap, dat inmiddels al tot meer dan tweehonderd was aangedikt langs de Pastorijstraat naar het 'Kappelleke van den Akker', waar hij de pastoor een halve paternoster liet voorbidden en dan trok de lange sliert biddende mensen door het veld tot aan de Kadodderie waar men rechts afsloeg, terug naar 't dorp. Ondertussen was de groep nog aangegroeid, vele boerinnen hadden in de gauwte nog een ingezouten varkenskop uit de vleeskuip gepakt om de heilige Antonius ietwat gunstig te stemmen, want ze vonden het vervelend dat de heilige zich persoonlijk was moeten komen bemoeien met de zaak.

Tenslotte kwam 't gezelschap langs de Bergstraat weer aan de kerk en tot grote verwondering van alle mensen hadden de talrijke gebeden een gunstige uitwerking gehad op de winterse temperatuur, die veel zachter was geworden op zo een korte tijd. Ook in de kerk was het reeds aangenaam warm en de hoogmis kon maar niet lang genoeg duren. De pastoor had de grote Sint verzocht een persoonlijke preek te houden, maar de heilige zei gewoon dat iedereen zijn eigen werk maar moest doen.

In de kerk was het een gestommel van belang, er waren stoelen te weinig en van de kinderbanken zijn er in het geharrewar wel tien of twaalf snotneuzen op de kerkvloer gevallen. De suisse kon er geen orde onder houden en moest de hulp van de champetter invoeren, maar deze was 's morgens in zijn haast vergeten zijn uniform aan te trekken en hij kon dus niet optreden.

Na de mis werden, zoals naar gewoonte, de varkenskoppen verkocht ten voordele van Sint-Antonius, maar de heilige wou het geld niet mee naar de hemel nemen; de kerkmeesters wisten niet wat ze er mee moesten aanvangen...

Johan Lambrechts

Uit *'Tijdingen van het Beatrijsgezelschap'* (herfst 1987-1988) G. Vandecaeter, Sint-Antoniusverering te Rotselaar.

gelovigen opdagen...

Het was alsof die van Rotselaar de klok niet hoorden of dat ze niet uit hun bed te krijgen waren.

En toch was er één die merkte dat niemand van Rotselaar de moed had om naar de kerk te gaan of de beeweg te doen en hij had er wel een beetje begrip voor, alhoewel hij het maar flauw vond. Die ene was Sint-Antonius zelf, die van uit de hemel het armzalig Rotselaars gedoe had bekeken. Hij besprak de zaak eens met die andere geliefde heilige te Rotselaar, namelijk Sint-Pieter. Deze gaf hem een goede tip en ook de toelating om zijn hemel langs de grote poort eens te verlaten, op conditie dat hij tegen vijf uur 's namiddags terug zou zijn. Sint-Antonius trok zijn oud pluimje van voor 1000 jaar aan en daalde af naar Rotselaar.

Hij arriveerde gewoon als een engel of een parachutist, maar dan zonder vleugels of valscherp, tegenover het huis van de familie Lafili, die op de hoek van de Pastorijstraat brood verkocht. Gelukkig waren er toen nog geen elektriciteitsdraden gespannen zodat de landing kon geschieden zoals het voor een heilige past.

Hij stapte hij Lafili binnen en vroeg wat er aan de hand was. Fien, de vrouw van de bakker viel bijna omver van 't verschieten; ze vroeg de binnengekomen klant of hij niet abuis was, want dat vastenavond nog wel een dikke maand zou duren... waarop Sint-Antonius zich bekend maakte en toen verschoot Fien nog meer!

"Ik ben gekomen", zei de heilige, "opdat mijn beschermelingen uit Rotselaar tegenover mij wat meer hun plicht zouden doen. Ik kan het niet nemen dat ze zo lui en vadsig in bed blijven of achter de stoof zitten. Het is vandaag mijn feestdag en ik wil dat ze hun 'devore' doen, varkenskoppen offeren en de beeweg afleggen. Als ze niet uit hun kot komen dan doe ik mijn eigen beeweg, maar dan moeten ze van vandaag tot volgend jaar ook op mij niet rekenen als er een koe miskalft of als ze van een hondsdolle hond gebeten worden ... we zullen eens zien wie de meeste macht heeft!"

Fien stond stom verbaasd te luisteren; ze riep haar dikke echtgenoot, die ook bijna in elkaar zakte, maar vrij spoedig haalden ze warme overjassen en grote holleblokken en trokken ze met de goeie heilige de straat op naar de kerk...

"Halt, hier", zei Sint-Antonius, "de baas uit 'De ster' en zijn kinderen moeten ook mee". Baas Craeninckx stond aan de grond genageld, maar niet voor lang, want hij kwam ook op straat met zijn 9 kinderen. Toen moest de smid ook uit zijn bed en ze kregen bevel de drie

3. Letterlappen, een vorm van alfabetisering

Frieda Sörber hield op 23 oktober 2009 een lezing over 'De Merklap in zijn historische context'. Merklappen vindt men niet in de inventarissen van het sterfhuis omdat ze voor de notaris geen financiële waarde hebben. De merklap heeft wel een emotionele waarde. Oude naaidoeken vindt men dikwijls terug in kloosters. In Hemiksem vond men een naaidoek van een latere kloosterzuster uit 1903. Frieda Sorber vergeleek het maken van merklappen bij ons in de 17, 18de eeuw met de dagschool voor borduurwerk in Fez in Marokko. In Fez was het een coöperatieve, waar men leerde om merklappen te borduren, die tweezijdig gebruikt werden. De school bezat een set van merklappen. De lerares hielp de leerlingen bij problemen. De jonge meisjes maakten hun schoolhandwerk af. Zo kwam men tot professioneel borduurwerk en zelf goudborduurwerk. Eén van de



De naailes in de 17de eeuw en letterlappen op de achtergrond

oudste merklappen in Vlaanderen vinden we in de verzameling van de Katoennatie te Antwerpen Het is een geborduurde halssplit uit de 16de, 17de eeuw, een stuk uit Egypte afkomstig. Bij de merklappen kende men verschillende motieven: planten, dieren, de levensboom, religieuze motieven typisch voor de Zuidelijke Nederlanden (een monstrans, een Mariamonogram, een Christusmonogram, een Gesloten Tuin). Via borduren gaf men zelfs godsdienstonderwijs. In de O.-L.-Vrouwkerk van Sint-Truiden vond men een haarnet uit de 14, 15de eeuw in zijde, versierd met vogeltjes. Dit haarnet bedekte eerst het hoofd van een vrouw, later de schedel van een heilige. In het Stedelijk Museum van Leuven had men een palla uit

de 15de, 16de eeuw. Het was een karton overdekt met een doek met kruis. Opvallend was hier het gebruik van de kruissteek en de kleuren rood op wit. Een zelfde verschijnsel vonden we bij antependia of stoffen voorhangsels in een lijst voor een altaar o.a. één van 1610 in Tongeren en één op een afbeelding in het Archief van de Bethune in Kortrijk. De merklap van Cornelia Pot uit 1733-35 was versierd met letters, een

mand met bloemen en potjes met bloemen. De merklap van Francisca Verhoeven uit 1808 was half afgewerkt. Op een naaimand uit de 18de, 19de eeuw in het Museum van Heist-op-den berg vonden we een bloempot geborduurd, duidelijk gekopieerd uit een merklap. Typisch voor de 18de eeuw waren de appelbomen, typisch voor de 19de eeuw de bloemenmanden met rozen. Rond 1840-1860 voegde men patronen bij de modebladen. Men had in de 19de eeuw ook sierbanden met borduurwerk voor kazuifels. Zelfs de pantoffels voor het lief waren voorzien van borduurwerk. Stoppen was een belangrijk werk. In de 19de eeuw kwam er goedkopere textiel door de industriële revolutie en men stopte minder. Stopwerk vonden we nog bij Catharina Bogaert in het begin van de 19de eeuw in het pensionaat van Arendonk. Naaiwerk was een tweede opdracht. Vanaf de 2de helft van de 19de eeuw leerde men knoopsgaten maken. Die opdracht werd ook gegeven als strafwerk. Verstellen kwam in 1850 regelmatig voor. Lapjes werden op kledingsstukken ingenaaid. Vanaf 1870 was er een sterke uitbreiding van de naaimachines en men leerde verstellen met een naaimachine. Meisjes kwamen via deze alfabetten op de merklappen tot de alfabetisering. Men kan stellen dat men door schrijven met de naald tot schrijven met de pluim of de pen kwam. In het archief van de adellijke familie Moretus worden rekeningboeken bewaard. Daaruit kunnen we afleiden dat veel vrouwen konden schrijven o.a. de vrouw van de bakker, die de rekening aftekende. De rode alfabetten (Turks rood) werden aangebracht op katoen, dat men kon afkoken. In pensionaten vond men schoollappen, soms meters lang. Elke namiddag was er handwerkles, waar alle technieken aangeleerd werden. Men vindt merklappen terug met nationale symbolen zoals de Belgische vlag en de vlag van Kongo-Vrijstaat. In de jaren 1970 vond men opnieuw patronen in handwerktijdschriften om historische merklappen na te borduren. Er werden ook opnieuw merklappen gemaakt bij belangrijke familiegelegenheden zoals huwelijken en geboorten.

■ ■ ■

VOLKSVERHALEN

SINT-ANTONIUS DOET ZIJN BEEWEG

Het feest van Antonius Abt wordt gevierd op 17 januari. Vandaar dit verhaal in dit tijdschrift.

Sinds de vroege Middeleeuwen was Sint-Antonius te Rotselaar een geliefde heilige.

Men kende er twee typische volksdevoties rond de verering van de heilige met zijn varken: de Sint-Antoniusweg en het Sint-Antoniusoffer van varkenskoppen en boter. (De openbare verkoop van varkenskoppen gaat nog steeds door, dit jaar op 24 januari, na de mis van half tien.)

De beeweg is, zoals zovele processies, afgelast, maar eenmaal was die toch zeer speciaal.

En net zoals alle andere goede volksverhalen is het volgende verhaal "echt gebeurd".



XXXII Sint-Antonius-Feestje, Rotselaar, ca. 1920-1930 (Hans D. Segers)

In de jaren 1800, was het eens zo koud en slecht rond midden januari, dat er niemand op straat te bespeuren viel. Het vroom dat het kraakte en dat alles boven op een pak sneeuw dat tot de knieën reikte. Wie zou daar op 17 januari doorgaan om naar de mis van Sint-Antonius te trekken en wie zou net aandurven om de beeweg van deze heilige 'af te leggen'.

Als het nu zondag ware geweest dan zouden de boeren, knechten en meiden verplicht geweest zijn het kwade weer te trotseren, maar gezien 17 januari op een vrijdag viel, was het geen doodzonde de mis of de beeweg te verzuimen.

Er was geen kat te zien te Rotselaar; de herbergiers van rond de kerk hadden reeds belangstellend op de loer gestaan, De koster die recht over de zijingang van de kerk woonde was wel over het ijs naar zijn werk toegekropen, maar hij kreeg slechts met grote moeite de deur van de kerk open en de klok aan 't luiden. Er kwamen echter geen

- ♦ Waas
- ♦ 18 sept.: Helenasite en Meerdonk
- ♦ 24 sept.: De Klinge en Meerdonk. Bij het filmen v/h spoorwegrestant in De Klinge, wordt de DVD-titel 'Op een vroeger spoor' geboren.
- ♦ 1 okt.: Sint-Pauwels, en aanvullingen in SGW, Meerdonk en De Klinge.
- ♦ 8 okt.: remakes in Sint-Pauwels, SGW en Meerdonk.
- ♦ 11 okt.: foto's attributen De Kluize en spoorwegrestant De Klinge.

Montage en concept DVD:

- ♦ 15 oktober, 3, 6 en 10 november 2009.

Voorstelling DVD 'Op een vroeger spoor':

- ♦ Donderdag 26 november in Gemeenschapscentrum De Route, Stationsstraat 201, 9170 Sint-Gillis-Waas.

Marcel Oelbrandt



Volkszanger Lejo Janssens zorgde voor een heel gesmaakt gastoptreden.



Uiteraard werd 'De Hutsepot van De Vreugd' ook live gezongen.



Stefaan Top, voorzitter van Volkskunde Vlaanderen, in gesprek met deken Van der Linden en redacteurs W. Cobbaut en E. Picavet van 'De Driesprong'.

VENDELEN

626 VENDELIERS OP DE 3454 METER HOGE JUNGFRAU

Al meer dan een half jaar op voorhand ontvingen de verschillende vendeliërs groepen van Vlaanderen de vraag om deel te nemen aan een bijzondere recordpoging.

De laatste jaren waren er al meermaals recordpogingen om met zoveel mogelijk vendeliërs terzelfder tijd één nummer te vendelen, maar dit keer kon het niet mislukken, want het was naast een "aantal" record ook meteen een "hoogte" recordpoging.

In eerste instantie was het de bedoeling om 1000 vendeliërs samen te brengen in het hoogstegelegen treinstation van Europa, dat van de Jungfrau op 3454 meter hoogte nabij Interlaken in Zwitserland.

Uiteindelijk werd ondermeer om veiligheidsredenen het aantal vendeliërs beperkt tot een 600 tal.

Op zaterdag 10 oktober verschenen er dan 626 op het appèl, waaronder een tachtigtal Vlamingen, een dertigtal Nederlanders, een tachtigtal Duitsers en een veertigtal Italianen, naast de meer dan 300 Zwitsers.

Uit Vlaanderen namen volgende groepen deel : Alferitax Krawabeli uit Lille, De Vrije Zwaaiers uit Sint-Lenaerts, Flago uit Haaltert, Gelmelzwaaiers uit Hoogstraten, Jan en Alleman uit Wiekevorst, Jovolka-Vendeliërs uit Kapellen, Sint-Jorisgilde uit Loenhout, De Stokkeslagers uit Pulderbos, de KLJ uit Oostham, De Ronckaert uit Halle Zoersel, Tijn Uylenspiegel uit Sint-Katelijne-Waver, Draeckenbaert uit Grimbergen, Draposmaaiter uit Jette en de Sint-Sebastiaansgilde uit Westerlo.

Met uitzondering van deze laatste groep, die met eigen vervoer kwam, zaten alle groepen in een grote dubbeldek bus. Een aangename sfeer met een hoog "Europeadegehalte" was meteen het gevolg, zeker als je weet dat zowel het busvervoer als het verblijf en de maaltijden door de Zwitserse inrichter Interfolk werden betaald.

Na een lange busrit op vrijdag kwamen we laat 's avonds aan in ons verblijf, de Downtown Lodge van Grindelwald, een typisch Zwitsers toeristisch bergdorp boordevol hotels. Maar ons verblijf viel eerder onder de categorie jeugdherberg, basic dus, maar alweer met hoog "Europeadegehalte".

Zaterdag was de grote dag met een ceremonie op de Jungfrau gletsjer met alle deelnemers. Maar eerst moesten al deze deelnemers met tandradtreintjes van Grindelwald op 1050m hoogte naar de Jungfrau gebracht worden, zo'n 2400m hoger gelegen. Het weer was de enige spelbreker, met regen in het dal en sneeuw op de gletsjer met temperaturen tot min 7 graden en een bijtende wind, echt helse omstandigheden om te vendelen. Ondanks de unieke ervaring was het artistiek gezien onmogelijk een mooie prestatie neer te zetten in deze winterse omstandigheden.



Er zat dus maar een ding op, tijdens de verbroederingsavond in het Mystery Park van Interlaken een mooie indoor voorstelling geven, maar ook dat was niet mogelijk. De, naar lokale normen, grote evenementhal bleek helemaal niet geschikt om met grote vlaggen en met meer dan een 4 tal vendeliers tegelijk te vendelen. Na overleg met de organisatoren hebben we met wat improvisatie toch een mooie staalkaart kunnen laten zien van wat vendelen in Vlaanderen momenteel betekent.

Zo gaven de Gelmelzwaaiers een demonstratie met kleine vlaggen op moderne muziek, Tijn Uylenspiegel aangevuld met enkele anderen brachten met grote vlaggen een nummer op traditionele volksmuziek en een op moderne folkmuziek, terwijl Flago zorgde voor een spektakelnummer op muziek uit Lord of the Dance. Als afwisseling verzorgde de Sint-Sebastiaansgilde uit Westerlo de immer gesmaakte Trawantel. Onze collega's vendeliers waren dol enthousiast en naast de Zwitsers gaven ook de 2 aanwezige Italiaanse groepen een demonstratie van hun kunnen.

Op zondag was het dan tijd voor de lange terugreis en 's avonds waren we allemaal terug thuis van een leuk weekeindje onder vrienden vendeliers al had er artistiek heel wat meer kunnen inzitten.

We zullen maar zeggen: volgende keer beter (weer) en de rest komt wel vanzelf.

Philip Bogman, reisleader van dienst

- ◆ Het project wordt begin juli goedgekeurd, met een projecttoelage van 750 euro.

Vergaderingen Projectwerkgroep:

- ◆ 3 juni: Het Gemeentebestuur van Sint-Gillis-Waas is bereid deel uit te maken v/d projectwerkgroep.
- ◆ 4 augustus: financiële en praktische afspraken worden gemaakt.
- ◆ 16 oktober: Het programma bij de voorstelling v/d DVD wordt afgesproken.

Oefenstunden en opnamedagen zangers en muzikanten:

Zang:

- ◆ 5 oefenstunden op zondag: 9, 16, 23, 30 augustus en 13 september.
- ◆ Opnamedag: zondag 20 september 2009 in lokalen Drieske Nijpers.

Muziek:

- ◆ 2 oefenstunden: 13 en 22 september.
- ◆ Opnamedag: di. 22 september 2009, 20u30, in Lokalen Euprint, Heverlee.

Opnamedagen toeristische beelden:

- ◆ 6 sept.: Sint-Pauwels en Sint-Gillis-Waas
- ◆ 8 sept.: Sint-Gillis-Waas en De Klinge
- ◆ 10 sept.: Sint-Gillis-



Voorzitter Gert Laekeman schetst hoe 'Op een vroeger spoor' kadert in de vernieuwde werking van het IVV.



Stafmedewerker Marcel Oelbrandt blikt tevreden terug op de realisatie van de DVD.



Heel wat belangstelling voor deze feestelijke voorstelling.

Ter plaatse beslisten we dat het spoorwegrestant in De Klinge op de hoes zou prijken van de DVD en dat het uiteraard zou opgenomen worden in de toeristische beelden van de vier deelgemeenten.

Sta me toe een woordje te zeggen over dit vrij unieke project zelf en de totstandkoming ervan.

Uniek

Uniek inderdaad omdat het voor het Instituut voor Vlaamse Volkskunst een nieuwe vorm van samenwerking is met partners van buiten het normale vertrouwde werkkterrein van opzoekingswerk rond volksdans, vendelspelen en streekdrachten. Uniek ook omwille van het onderwerp zelf, want een potpourri zo puur overgeleverd als hier in Sint-Gillis-Waas is, voor zover het Instituut voor Vlaamse volkskunst weet, een uniek stukje immaterieel cultureel erfgoed.

Totstandkoming

Meer dan twee jaar geleden sprak Hugo De Rudder mij aan over dit project. Hij is in het bezit van de 52 hutsepot-tekeningen van zijn vader Dolf De Rudder en hij wilde deze tekeningen ter beschikking stellen, als die bruikbaar konden zijn om deze hutsepot, die zijn vader blijkbaar zozeer geïnspireerd heeft, opnieuw in de aandacht te brengen.

Op 10 mei van dit jaar werd dan een project ingediend bij Erfgoedcel Waasland. Het project werd goedgekeurd en meteen konden wij aan de slag.

Vier projectpartners werden bereid gevonden om mede te werken en kwamen driemaal bijeen in de voorbereiding:

- ♦ Volkskunstgroep Drieske Nijpers vzw,
- ♦ Kunst 22 vzw,
- ♦ Heemkundige Kring De Kluize vzw en
- ♦ de gemeente Sint-Gillis-Waas.

Data en cijfers bij 'Op een vroeger spoor'

Start van het project.

- ♦ Op 18 april 2009 maken, ten huize van Hugo & Lea De Rudder, IVV vzw, Kunst 22 vzw, Heemkundige Kring De Kluize vzw en Volkskunstgroep Drieske Nijpers vzw, voorlopige afspraken.

Projectaanvraag.

- ♦ IVV dient op 10 mei het project 'De Hutsepot, potpourri van het levende erfgoed van de Vlaamse volkszanger in het Waasland' in, bij Erfgoedcel Waasland.

INTERNATIONAAL

INTERNATIONAAL FORUM OVER BEDREIGD CULTUREEL ERFGOED - CHINA

Als lid van IOV (Internationale Organisation für Volkskunst) kreeg het IVV de kans om van 19 tot 27 oktober in China het eerste wereldforum voor bescherming van cultureel erfgoed bij te wonen. Het forum kreeg de welluidende naam '2009 First Global Forum on the protection of Endangered Cultural Heritage in Jiuzhaigou, China'.

De 22 deelnemers aan het forum (leden van IOV of specialisten inzake cultureel erfgoed) kwamen uit 10 verschillende landen. Uit België waren Marc Jacobs (directeur van Faro) en ondergetekende, IVV-stafmedewerker Marcel Oelbrandt, aanwezig.



De deelnemers aan het forum.

IOV

Als niet-gouvernementele organisatie (NGO) houdt het IOV zich uitsluitend bezig met promotie en bescherming van traditionele cultuur. Het is een non-profit organisatie die net als het IVV geaccrediteerd is door UNESCO met 4000 leden van over de hele wereld (160 landen).

De leden zijn zowel groepen als individuen, zowel amateurs als professionelen: wetenschappers, academici, hobbyisten, handwerkers, stamhoofden, folkloristen, zangers, dansers, musici, dansorganisaties, musea, festivalorganisatoren en theaters.

IVV-secretaris Etienne Vankeirsbilck is medestichter en medeondervoorzitter van het IOV. Hij kon de reis naar China niet meemaken en ter plaatse mocht ik ervaren hoezeer hij gewaardeerd wordt door de leden van deze internationale organisatie.

De Belgische IOV-afdeling, waarvan Etienne voorzitter is, werkt vooral samen rond de organisatie van folklorefestivals in Vlaanderen en vaardigt Vlaamse volkskunstgroepen af naar buitenlandse festivals.

Emma Chen is een andere medeondervoorzitter van het IOV. Zij is voorzitter van de Chinese IOV-afdeling en organisator van de reis die kon rekenen op de steun van officiële instanties en sponsoren.

Lezingen

De lezingen van de deelnemers aan het forum vormden de hoofdbrok van de reis. Daarin stelde elke deelnemer zijn eigen organisatie/vereniging voor, zo mogelijk door een link te leggen met de bedreiging die het cultureel erfgoed van minderheden ondergaat.

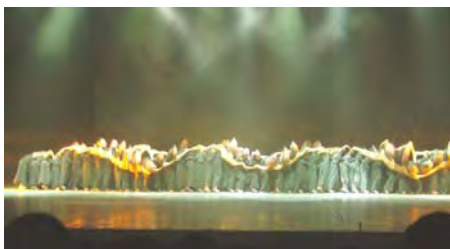
In China vertaalde zich dat heel concreet naar de aardbeving op 12 mei 2008 die de provincie Sichuan trof. Er is een grootscheeps hulpprogramma opgezet om bv. de Quiang-minderheid (deel van de Tibetaanse autonome prefectuur) te ondersteunen en de economische en culturele verliezen te beperken.

In een aparte bijdrage leest u de Engelstalige tekst van mijn toespraak waarin het IVV werd voorgesteld. Als bedreiging voor het IVV werd verwezen naar de aparte decreten van amateurskunsten en cultureel erfgoed in Vlaanderen, waardoor de leden van volksculturele organisaties (bvb. IVV) gescheiden worden van de leden van amateurkunstorganisaties (bvb. Danspunt, Muziekmozaïek, VVKB, enz.). Dit strookt niet met de lidmaatschapsmogelijkheden van het IOV (zie vorige alinea), waar juist kracht wordt geput uit dit heel verscheiden lidmaatschap.



Openingsplechtigheid van het forum met organisator Emma Chen (tweede van links) en IOV-voorzitster Carmen Padilla (tweede van rechts).

Naast het forum voorzag de reis in mooi reisprogramma met bezoek aan het nationaal park van Jiuzhaigou Vallei en twee dansspektakels: een massaspel en een evocatie van een Tibetaans nieuwjaarsfeest.



Muziek- en dansspektakel 'Tibetan fans'.

VOLKSMUZIEK

“OP EEN VROEGER SPOOR” de DVD van een uniek project

Zoals in het editoriaal vermeld, hield het IVV op 26 november in Sint-Gillis-Waas een unieke DVD boven de doopvont, naar aanleiding van de heruitgave van de 'Hutsepot' of volkse potpourri van volksliederen in het Waasland.

De DVD kost 14 euro (+ eventuele portkosten 3 euro) en kan besteld worden op het secretariaat van IVV, Markt 40 W4, 9160 Lokeren, tel 0476/355 976 of via secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be.

Hieronder lees je de tekst van de toespraak van IVV-stafmedewerker Marcel Oelbrandt bij de voorstelling van de DVD en verderop is er een weergave van feiten en data die leidden tot deze realisatie.

Toespraak

Geachte heer Burgemeester,

beste projectpartners, beste zangers en muzikanten van 'De Hutsepot', beste genodigden en beste vrienden,

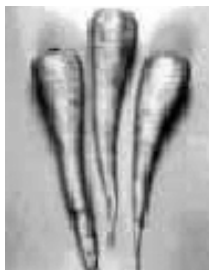
Op 24 september waren Wim Coppens en ikzelf in De Klinge filmopnames aan het maken voor de DVD die we vandaag voorstellen. Het was daar bij het oude spoorwegrestant dat de titel 'Op een vroeger spoor' plotseling als toevallige – en naar wijzelf vonden gelukkige – ingeving tot ons kwam.

We waren er blij mee, want met die titel kunnen we een paar kanten uit, die allen een beetje de titel van dit project 'De hutsepot, potpourri van het levende erfgoed van de Vlaamse volkszanger in het Waasland', duidelijker maken.

Zo verwijst de titel naar het vroegere spoor dat door de gemeente liep op de plaats waar nu het fiets- en wandelpad ligt. In die trein, zo leert de overlevering, werd vroeger de hutsepot gezongen.

De titel verwijst ook naar de opname die we met Drieske Nijpers van de hutsepot maakten op 28 maart 1976. Dit klankspoor was niet meer bruikbaar voor de DVD van vandaag, maar dit vroegere klankspoor heeft ons wel op het enige authentieke spoor van de hutsepot gezet.

witte wortel is minder zoet dan de gewone wortel, de smaak heeft iets weg van knolselderij. Zaaïen in april, zoals wortelen worden gezaaid. Pastinaak kan pas vanaf oktober geoogst worden. Bereiden zoals wortelen, hoewel de kooktijd ietsje korter is. In plakken gesneden en gebakken is een traktatie.



Aardappelpuree met pastinaak

Kook 8 aardappelen gaar in de schil en maak intussen 2 pastinaken schoon. Snipper 2 grote uien en snij de pastinaak in stukken. Fruit de ui in 1 eetlepel olijfolie. Voeg een snufje tijm, de pastinaak en een bodempje water toe en laat gaar stoven. Voeg 1 dl melk bij en mix fijn. Pureer de gepelde aardappelen. Roer de pastinaakpuree door de aardappelpuree. Breng het geheel op smaak met peper, zout en muskaatnoot.



Schorseneer

Deze zwarte wortel, ook wel eens "de asperge van de armen" en "keukenmeidenverdriet" genoemd, werd door mijn moeder en grootmoeder regelmatig op tafel gebracht. Het reinigen van deze groente blijft een vuil werkje. Bij de bereiding doe je best handschoenen aan: anders heb je dagen na elkaar zwarte handen.

Was de stokken zeer goed. Zet een pot klaar met water en azijn voor de geschraapte wortels schuin gesneden in stukken van ongeveer 4 a 5 cm. Was nog even na en kook de stukken beetgaar in water met een scheut azijn.



Overgieten met een bechamelsaus met muskaatnoot en met citroen aangezuurd. Met een varkenslapje en gekookte aardappelen opdienen

Gratin van schorseneren

500g voorgesneden stukken 10 min koken in water met azijn. Leg de schorseneren in het ingevette ovenschaaltje. Laat een eetlepel boter smelten en roer er een eetlepel bloem doorheen. Verdun met 1,5 glazen wijn. Roer er 100 ml room en 50g oude kaas doorheen. Breng op smaak met peper en zout. Overgiet de schorseneren met de saus en strooi er nootmuskaat over. Zet 20 minuten in een oven van ca 190°. Met een kalfslapje of kotelet en gekookte aardappelen opdienen.

Jos Van Eyken

wordt vervolgd ...

Immens China vol contrasten

Dat alles groots en immens is in China krijgen we haast dagelijks via de media voorgeschoteld. Toch maakt de ervaring ter plaatse nog grote indruk. Een beeld dat blijft is bv. de breedte van de laan tussen het Olympisch dorp en het centrum van Peking met de grootte van de gebouwen die er langsheen staan. Het communistische eenpartijstelsel van China heeft immers het kapitalisme ontdekt en geeft het steeds meer een plaats in de dagelijkse realiteit.



Contrasten in het verkeer met voetgangers, stootkarren, fietsen, bromfietsen, auto's, vrachtwagens en bussen, kriskras door elkaar op de grote lanen van Peking.

Een stad als Chengdu telt liefst 11 miljoen inwoners. We landden er voor een binnenlandse vlucht op weg naar Jiuzhaigou. Die stad ligt 330 km verderop, maar in plaats van de voorziene tweede binnenlandse vlucht, vergastte men ons op een busrit (met chauffeurs die naar onze normen voortdurend echt halsbrekende toeren uithaalden) van 8 uur doorheen het door de aardbeving getroffen gebied. Echt indrukwekkend om de hoeveelheid aan materiaal te zien, die men in dit



Laveren tussen arbeiders op een nieuw aangelegde weg in het aardbevingsgebied.

onherbergzame berggebied naar boven gebracht heeft om wegen en huizen te herstellen. Duizenden arbeiders uit heel het land en de plaatselijke bevolking zelf zijn er samen aan de slag, vaak ook met de eenvoudigste middelen. Want in China, waar de communistische partij de enige partij is, heeft iedereen werk. Even indrukwekkend is het om in dat gebied boeren aan de slag te zien met ossenspan en primitief handgerei.

Plots, als vanuit het niets, rijden we Jiuzhaigou binnen. Een dorp op een klein plateau op meer dan 2000 m hoogte, dat omgevormd is tot toeristische trekpleister. Daar is het congresgebouw en –hotel opgetrokken. Hier baadden wij voor een paar dagen in de luxe, waarvan de toplaag van China geniet. Maar let wel: in een land met 1,3

miljard inwoners, betekent een toplaag van 5 % maar liefst 65 miljoen mensen!

Het klassenverschil in dit land van de hoofse buigingen zie je overigens overal. Daar moet je verder geen gedachten bij hebben. Je moet dat gewoon accepteren en er gepast mee omgaan.

Persoonlijke ontmoetingen

Een aantal ontmoetingen zullen zeker bijblijven. Zo hadden we het gezelschap van een jonge Amerikaan, die deels als tolk optrad. Het kostte hem drie jaar om uitstekend Chinees te spreken en het duurt hem minder lang om een e-mail bericht in Chinese karakters te versturen dan in het Engels, zijn moedertaal. Er waren de drie studenten op het Plein van de Hemelse Vrede die wel wat van ons profiteerden bij een traktatie maar die honderduit spraken. Voor het overige krijg je weinig hoogte van de Chinezen. Er is natuurlijk de taalbarrière, maar als je een conversatie in het Engels kan beginnen laten ze niet in hun kaarten kijken. Wellicht is de schrik voor 'Big Brother' diep ingeworteld. Eén uitzondering toch (of was het heel goed gepland voor dit gezelschap?): tijdens een officiële receptie vertelde een Chinees hoge ambtenaar dat het huidige Plein van de Hemelse Vrede 'niet meer is dan een replica van wat het vroeger was'. Ook was er de ontmoeting met de zakenman uit München die ons vergezelde op de terugreis. Hij had er zijn 27ste China-reis opzitten en vertelde over de mindere kantjes van Chinese werknemers en over de structuur in de bedrijven waar naast elke westerling ook een chinees in het organigram staat.



Het Plein van de Hemelse Vrede is afgeboord met 56 zuilen van 13m hoogte. Zij symboliseren de 56 etnische minderheden waaruit China is samengesteld.

Deze China-reis is een onvergetelijke ervaring. En reisgenoten bevestigen het: het is niet zozeer de jetlag waarvan je last hebt, maar vooral het besef dat op tien uur vliegen van hier een andere wereld in ontwikkeling is, waarvan niemand het eindresultaat kan voorspellen.

Marcel Oelbrandt

Lees meer: op diverse Wikipediapagina's over Jiuzhaigou en ook op <http://www.iov-world.com/> lees je reisverslag van deze reis.

de groenten niet zo mooi en gelijk uitzagen als nu en dat de opbrengst een stuk lager lag.

In de grote moestuin van het Kempische Dorp van Bokrijk staan meerdere oude kool-, prei-, sla- en snijbietsoorten broederlijk naast de aardpeer en kruiden als mierikswortel en boragie. Toegegeven, ze zijn niet zo groot als de soorten van vandaag. Maar o zo vol van smaak en kleur. Dat bevestigen de 'bewoners' van de huisjes. Zij bewerken elk het tuintje achter de woning die ze bewaken. Ze mogen hun geteelde groenten zelf opeten en de terreinbeheerder stelt er elk jaar het zaaien en plantgoed voor ter beschikking.

Enkele gerenommeerde koks hebben de oude groentesoorten terug op hun menu staan en ook verschijnen er kookboeken over vergeten groenten. Om er een aan te halen: Wouter Keersmaekers¹ haalt er verschillende uit de vergeethoek: aardpeer, hopscheuten, kardoen, kweepeer, pastinaak, winterpostelein, meisavooi, zandwortel, grondwitloof, verschillende soorten raap, krenten, Leopolddruiden, mispel, spitskool, bloemkool, boerenkool, rode kool en witte bonen, een aansporing om te gaan genieten van de gerechten in restaurant 'De Schone van Boskoop' in Boechout.

Meerdere jonge dynamische chefs nemen vergeten groenten in hun menu op en wie eens van deze groenten geproefd heeft, hoeft geen smaakloze opgefokte spullen meer op zijn bord.

In het boek "Den Nederlandtschen Hovenier" staat een overzicht van wat er zoal in de tuin van de rijken stond op het einde van de 17de eeuw.

Voor wie ook eens wil koken met vergeten groenten, volgen enkele schotels met oude groentesoorten. Denk er wel aan dat niet elke groenteboer ze beschikbaar heeft en soms maar heel even. Ook hij beperkt zich meestal tot groenten die het ganse jaar verkrijgbaar zijn.

Endivic	Annijs
Kropfla	Kars
Vette Korse	Kervel
Biet	Lattou
Biefloock	Longkruyt
Betonie	Leverkruyt
Bloetkruyt	Parey
Coflus	Pieterfelie
Ceul	Pimpernel
Confelie	Porceleyn
Comija	Spennagie
Dil	Suyringh
Dragon	Vennekool.

Uit "Den Nederlandtschen Hovenier"

Pastinaak

Pastinaak, pinksternakel of witte peen is een inheemse groente, zeer geschikt voor diabetici, die niet langer dan 3 tot 4 dagen bewaart. De

1. (W. Keersmaekers Uit de grond; koken met vergeten groenten en fruit. ISBN 90 443 0804 1)

VERGETEN GROENTEN

Als we bij de groenteboer om de hoek binnenstappen kunnen we nu niet meer uitmaken in welk seizoen we zijn. Alleen de prijs schommelt wat, want verse groenten worden van over de hele wereld aangevoerd om hier gegeten te worden. Zelfs de zo bekende groenten uit eigen streek, als witloof en Franse champignons, vind je er het ganse jaar door.

Alft	Nip
Averuyt	Poley
Bafilicum	Roolmarijn
Balfum	Rijnevaern
Bedftroo	Salie
Camillen	Sevengety.
Confelic	Tijm
Yfoop	Wijnruyt
Laurier	Druyf-kruyt.
Lavendel	
Mater	
Majoleyn	
Munte	

Uit "Den Nederlandtschen Hovenier"

Wie over een eigen groentetuin beschikt, of onze vegetariërs en veganisten die groenten van de biologische boer verbruiken, volgen meer de natuurlijke tijdstroom der groenten.

Voor het aanplanten van deze groenten maken we tegenwoordig gebruik van aangekocht en voorgeselecteerd zaad dat overal gezaaid kan worden, van de zware poldergrond tot in de Kempense zandgrond. Of er wordt gebruik gemaakt van plantgoed.

Enkel de echte hoveniers in hart en nieren doen het nog op de oude manier waarbij ze voor het oogsten de beste en sterkste planten uitselecteren, die moeten dienen om het zaad te leveren voor de aanplant van het volgende jaar. Deze zaadoogst was van oudsher heel belangrijk en de opslag geschiedde met de beste zorg omdat dit volgende oogst mee bepaalde.

Kool	Aspargies
Bloemkool	Pompoen
Savoy	Meloen
Wortelen	Comcommers.
Pinghsternaken	
Bietwortelen	
Suyckerwortelen	
Cichoreywortelen	
Peperwortelen	
Radijs	
Rapen	
Ajuyn	
Knofloock	
Bitteravien	
Articioks	

Uit "Den Nederlandtschen Hovenier"

Minder dan honderd jaar geleden werden alle groenten geteeld in de eigen tuin, in harmonie met de seizoenen. Elke streek had zijn specialiteiten en bijzondere soorten.

Plantenbeschermingsmiddelen bestonden niet en ook kunstmeststoffen werden nog niet gebruikt. Planten moesten uit zichzelf kunnen overleven. Je mag ook niet vergeten dat toen

WERKING IVV

BEELDEN BIJ VIERING 45 JAAR IVV

Vijfenveertig jaar IVV werd gevierd met een tiendaags programma, waarin alle werkgroepen aan bod kwamen. Voorzitter Gert Laekeman verwees er reeds naar in het voorwoord.

We mogen gerust stellen dat deze lustrumviering onder een gelukkig gesternte verlopen is. Voor alle activiteiten was er een goede opkomst. Enkel bij de stadswandeling door Lokeren, voorafgaand aan de openstelling van het archief van Renaat Van Craenenbroeck, lieten de weergoden ons in de steek.

Over de voorstelling van de DVD 'Op een vroeger spoor', hebben wij het elders in dit blad. Hierna een beeldrijk overzicht van de andere activiteiten bij '45 jaar IVV'.

WOENSDAG 18 NOVEMBER



Dansleider Geert Pauwels (vooraan in beeld) leidt de oefenstonde in goede banen.



Tijdens een open oefenstonde bij Volkskunstgroep Reuzegom uit Leuven registreert het Dansarchief vier dansen, voor publicatie in een nieuw danscahier.

ZATERDAG 21 NOVEMBER

Wijnbouwer Paul Vleminckx van Chardonnay Meerdael gaf een zeer gesmaakte uitleg over zijn bedrijf en vergastte ons op een heerlijk aperitief.





'Tussen de soep en de patatten' had de Algemene Vergadering plaats.

Het feestmaal ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan had plaats in restaurant Rooden Scilt in Erps-Kwerps. Voorzitter Gert Laekeman houdt een gelegenheidstoespraak.



Henri Vannoppen vertelt over 'Van hoed tot ondergoed', het nieuwe streekdrachtenboek dat volgend jaar, in samenwerking met Davidsfonds, van de persen rolt. De Streekdrachtencommissie kan terugblikken op een heel geslaagde samenwerking aan een standaardwerk waarin kledij behandeld wordt in een sociologisch, thematisch en geografisch luik.



ZONDAG 22 NOVEMBER



IVV was aanwezig op het zeer geslaagde internationale symposium van Muziekraad Vlaanderen.

Ondervoorzitter Mieke Van Haute en voorzitter Dirk Rombaut van Muziekraad Vlaanderen.



Henri Vannoppen zei ons verder hoe het staat met zijn nieuwe werk dat in het 2010 via het Davidsfonds zal verschijnen: "Van Hoed tot Ondergoed". Hij vertelt hierin over onze "streekdrachten", niet volgens de traditionele regionale indeling of als een exotisch fenomeen, maar als onderdeel van het dagelijks leven. Het boek zal 400 bladzijden tellen en handelen over zondagse kleding, over alledaagse werkkleding, over vervaardiging en onderhoud, mode in streekdracht en de ongeschreven kledingregels binnen de dorpsgemeenschap

Ik kijk er naar uit. Maar ook naar de volgende Algemene Vergadering ...

VOLKSCULINAIR

UIT EEN MIDDELEEUWS KOOKBOEK

"Een notabel boecxken van cokeryen" (1514) uitgegeven te Brussel door Ria Jansen-Sieben

Om roffioelen te maken van wermese. (flappen van warmoes)

Men sal nemen wermoes ende petercelie, elcx al evenvele. Dat sal men tesamen wel cleyne scherven. Also sal ment dan broeyen ofte lutelken laten sieden. Alst ghesoden es, so sal ment wel cleyne stooten. Dan sal men nemen terwenbloeme ende die teghaderen mynghelen ghelijck duenne deech. Dan sal men nemen Inghelschen case seer cleyne ghemalen ofte seere cleyne ghebriseelt ende minghelten metten deeghe. Hieraf sal men maken langhe smalle duenne cloncten ende sieden dye in een panne met water herde wel]. Als dye herde wel ghesoden sijn, soe sal men dit uut doen met eenen vischspane. Dan sal mense legghen te versipen. Als die versepen sijn, so sal men nemen schoon schotelen ende legghender daerinne, te weten in elck schotel twee oft drye oft viere. Daerna sal men nemen botere ende smeltense in de scotelen ende men sal nemen van dyen case ende stroyenden daeroppe. Dan neemt Lombaertspoedere, dat stroyter oock op. Ghy sult weten dat men dyt in Lombaerdien pleecht te gheven des avonts ende des noenens, in die stadt van wermosee in den eersten, eer men yet anders diende.

Jos Van Eyken



VERSLAG VAN DE ALGEMENE VERGADERING

VAN 21 NOVEMBER 2009

door Johan Lambrechts

Over Sint Cecilia, Hutsepot en ander eten, Hoeden en Ondergoed...

*Gildebroeders maakt plezieren,
Met muziek vroeg ende laat !
Laat ons nu de jaarfeest vieren
Van de maagd Cecilia !
Zingt, speelt ter ere van dees maagd,
la sol fa mi re ut,
fa sol la, Cecilia.
Broeders, wijf de snaren klinken,
Mag er niet vergeten zijn,
Eens op "t goed succes te drinken,
Een gelaasken bier of wijn !*

Wij kennen allemaal wel dit liedje ter ere van Sint Cecilia. Zij wordt gevierd op 22 november door alle muzikanten, fanfares, harmonieën en alles wat ook maar iets met muziek te maken heeft: dus ook het IVV.

De dag van de Algemene Vergadering en de feestmaaltijd konden op geen betere dag vallen: de dag voor Cecilia's naamfeest.

Zou ik deze maaltijd, naar analogie met de muziekmaatschappijen, een "teerfeest" durven noemen?

"Doet dat toch niet!" zegt Cécile me. "Nu zullen velen hun neus optrekken voor deze boerse term". Of de kok van het "Rooden Scilt" dat ook zal doen, betwijfel ik. Beter dan wie ook zal hij wel weten dat het bereiden van bijvoorbeeld een goede hutsepot meer ervaring en tijd vereist dan het bakken van een steak.

Kregen we dan hutsepot? Eigenlijk wel, na de eendenpaté, kabeljauw, hert of heerlijke visschotel. De "Hutsepot" werd opgediend door 22 zangers en muzikanten uit het Waasland. Het was prettig te kijken en te luisteren naar "Op een vroeger spoor". Deze "hutsepot of potpourri van het levende erfgoed van de Vlaamse volkszanger in het Waasland" was klaargemaakt zoals het hoort.



Volkskunstgroep Reintje Vos uit Kemzeke-Stekene bracht op dit internationale symposium 'Klankbestuiving – De eigenheid van de volksmuziek', een prima voorbeeld van hoe volksmuziek aangewend wordt in Vlaamse volksdans.

Voorzitter Gert Laekeman stelt (in het Engels) het IVV voor, aan het internationale gezelschap van het symposium.



'Het Kliekske' kon niet ontbreken op deze hoogdag van volksmuziek.

Lees meer op <http://www.muziekraad-vlaanderen.be/uploads/volksmuziek.pdf>

MAANDAG 23 NOVEMBER



De Werkgroep Communicatie hield een open werkvergadering ten huize van Johan Lambrechts. Hier een beeld van de redactieleden van Volkskunst, van boven naar onder en van links naar rechts: Jos Van Eyken, Johan Lambrechts, Marcel Oelbrandt, Stefaan Haesen en Bert Van Vreckem.

ZATERDAG 28 NOVEMBER



De Werkgroep Archiveren stelde het archief van Renaat Van Craenenbroeck open en mocht daarbij ook gasten uit Frans-Vlaanderen begroeten.

ZONDAG 29 NOVEMBER

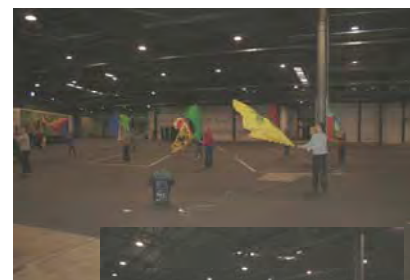
In de veilinghallen van de Veiling der Kempen in Hoogstraten verzamelen méér dan 50 vendeliers voor de jaarlijkse Verbroedering. Op het programma uiteraard veel vendelzwaaien, maar ook demonstraties, een ronde-tafelgesprek en de voorstelling van de nieuwe bundel 'Vendel Nu 7'.

Onder de aanwezigen waren er opvallend veel jonge vendeliers en veel nieuwe vendelgroepen. Enkele sfeerbeelden ...



Aanleren van de reeks 'Potpourri', die zopas verscheen in Vendel Nu 7, door Manasses Smets.

Sven Princen geeft de instructies bij de 'Bierreeks'. Een reeks met een hoge moeilijkheidsgraad en dito alcoholgehalte. Eveneens uit Vendel Nu 7:



Herman Buyl van Flago leert de cursisten 'In Dulce Jubilo' aan.



Rudi Vercauteren geeft instructies aan de beginnende vendeliers, waaronder enkele leden van VenKra, een nieuwe groep uit Kraainem.



Bij gebrek aan ronde tafels, vindt het ronde-tafel gesprek plaats aan rechthoekige tafels ...

PUBLICATIES

VENDEL NU 7

Eind november verscheen de zevende bundel in de reeks Vendel Nu, met daarin de volgende nieuwe vendelreeksen:

- 'Bierreeks',
- 'Potpourri',
- 'De Ring' en
- 'Schottisch on the Rocks'.

Prijs: 8 euro

Bestelinfo: zie colofon.

